

ZAMONAVIY MAKTABLARDA RAHBAR KADRLARNING SUNNIY INTELEKTDAN FOYDALANISH VA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Raximova Gulbahor Valijonovna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) Farg'ona viloyati PMM

Pedagogika va psixologiya, ta'lim texnologiyalari kafedrası dotsenti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy maktablarda rahbar kadrlarning sunniy intellektdan foydalanishi va axborot madaniyatini shakllantirish, foydalanish ko'nikmalarini oshirish zarurati, zamonaviy maktab salohiyatini oshirishda rahbar kadrlarning axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari haqida so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Zamonaviy maktab, inson kapitali, rahbarlik salohiyati, boshqaruv salohiyati, integratsiyalash, institutsional o'zgarish.*

Annotation: *This article explores the necessity of developing the skills of school management personnel in using modern information tools. It also discusses the specific aspects of how these skills contribute to enhancing the capacity of modern schools.*

Key words: *human capital, leadership capacity, management capacity, integration, institutional change.*

Аннотация: *В статье рассматривается использование искусственного интеллекта управленческим персоналом в современных школах, а также необходимость развития информационной культуры, совершенствования навыков ее использования, особенности развития навыков работы управленческого персонала с информационными носителями в целях повышения потенциала современных школ.*

Ключевые слова: *Современная школа, человеческий капитал, лидерский потенциал, управленческий потенциал, интеграция, институциональные изменения.*

KIRISH

Bugun zamonaviy maktablarda zamonaviy mahorat va informatsion kompetentlikka ega rahbar kadrlarning faoliyat yuritishi davr talabi. Qolaversa rahbar ijtimoiy psixolog bo'lmazligi mumkin emas. Shuning uchun ham o'qituvchilar hamda o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yo'lga sola olishi, bolalar jamoasida ijtimoiy-psixologik mexanizmlardan foydalanishni bilishi, o'qituvchilarning faoliyat motivatsiyasini angalashi zarurdir.

So'nggi yillarda ommaviy axborot vositalari va kommunikatsion tizimining rivojlanishi natijasida, sunniy intellektdan foydalanish, ijtimoiy taramoqlar orqali

tarqalayotgan axborot va ma'lumotlar bilan tanishib borish imkoniyatlari shiddat bilan ortib bormoqda.

XXI asr mehnat bozorida umumta'lim maktablari rahbar kadrlarining axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalari va undagi axborotlarni tezlikda olish malakalariga va imkoniyatiga egaligi alohida ahamiyatga ega. Shu bois global axborot sharoitida shaxsni axborotni izlash, tahlil qilish, qayta ishlash, saqlash, undan foydalanish, uni uzatish metod, usul va vositalaridan xabardor qilish, amaliy faoliyatda ularni qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Ijtimoiy hayotimizda axborot nufuzining ortib borishi natijasida, sanoatlashgan jamiyatdan, tobora axborotlashgan jamiyatga aylandik. Shiddat bilan o'ta o'zgaruvchanlik hozirgi hayotimizning axborotlashgan muhitida bir qator o'ziga xos imkoniyatlarini yuzaga keltirib chiqardi.

Metodologiya. O'rganishlar natijasi, shuni ko'rsatmoqda, ijtimoiy muhit va ishlab chiqaruvchi texnologiyalarning yangilanishdagi shiddatli sikli 6-8 yilni tashkil etib, bu esa, avlodlar almashinishi suratidan o'zib ketdi. Shaxsning ijtimoiy statusini saqlab qolish, uzluksiz ta'lim va yangi ixtisoslik olishga bo'lgan qobiliyatning ajralmas qismiga aylandi. Buning natijasida, jamiyatning asosiy o'zgaturuvchi kuchini axborot va bilimlik egalladi. Yangi axborotni o'z vaqtida topish, o'rganish, olish, muayyan qiymatda qabul qilish va samarali foydalanish, har bir insonning taqdiri va qobiliyatiga bog'liq bo'ladi.

Aytish joizki, texnologik yondashuvlarga va texnikaviy taraqqiyot ega bo'lgan mamlakatlarning muayyan shart-sharoitlarining majudligi, ular uchun katta imkoniyatlarni berish bilan birga, ulkan qudratga egalikni ham keltirib chiqarmoqda. Bunday dominantlik tufayli, dunyo xalqlari o'z qadriyatlari va manfaatlariga mos keluvchi qarashlarni, fikrlarni ilgari surishga intilmoqdalar. Shundan kelib chiqib, globalashuvga qarshiliklar ko'plab mamlakatlarda paydo bo'lmoqdaki, ular markazlashgan makonni axborot maydonida yaratishni inkor etmoqda. Kundan kunga glaoballashuvga nisbatan salbiy yondashuvlar kuchayib bormoqda.

Shu sababli, turli sun'iy tizimlar barpo etib kelinmoqdaki, bundan ko'zlangan maqsad yaxlit axborot bazasini yaratib, maqsadli boshqaruv tartibotini joriy etishga harakatdir. Bunda muayyan sohalarining texnikaviy imkoniyatlari mavjud bo'lib, odatda ko'p hollarda ijtimoiy va texnikaviy tomonlariga e'tibor qaratamiz. Manbani o'rganish, qo'lga kiritish, saralash va uzatish, pinhona amalda bo'lgan yoki oldin ma'lum bo'lgan holatlarning yuzaga kelish sababini, maqsadini bilib olish uchun zarurdir. U ham bo'lsa, axborotni jamlash, saqlash, uzatish va sharhlashda tezkorlikka amal qilishdir. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida bugungi kunda bu yo'nalishda alohida ixtisosliklar va korxonalar tashkil etilgan[8].

Insoniyatning axborotlashgan jamiyatga qadam qo'yishi bilan sivilizatsiyasining imkoniyatlari, kishilarni yangi hayot sharoitiga va yuqori avtomatlashgan axborot muhitida mustaqil ravishda harakat qilishga, profetsional faoliyatga o'z vaqtida

tayyorlash, salbiy ta'sirlardan himoyalanişlariga o'rgatish va muhit imkoniyatlaridan samarali foydalanishga kabi jiddiy muammoalarni yuzaga keltira boshladi. Avvalambor bu jamiyada inson o'rni va muammosi, axborotlashagan jamiyat shakllanishidagi muhim muammolardan biri bo'lib, bu esa, bugungi kunda xalqaro jamiyatning diqqat markazidagi mavzu bo'lib kelmoqda.

Bugun zamonaviy maktab ta'limda zamonaviy rahbarlarga xos bo'lgan, keng dunyoqarash hamda fikrlashga ega, professional va shaxsiy sifatlarni tarkib toptirishda shaxsning xislati, fazilatlarini, uning tajribasi, mavjud bilim, ko'nikma, malakalarini hamda qobiliyatini integratsiyalash amaliyotini yuzaga keltira oladigan rahbarlarni axborot kompetentligini rivojlantirish zarurati tug'ilmoqda.

Bundan asosiy maqsad – o'zaro muvofiqlashgan ichki tizimga ega bo'lgan, yaxlit, bir butun rahbar shaxsini shakllantirishdan iborat jarayonni talab etmoqda.

XXI asr mehnat bozorida rahbar kadrlarning axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalari va undagi axborotlarni tezlikda olish malakalariga va imkoniyatiga egaligi alohida ahamiyatga ega. Shu bois global axborot sharoitida shaxsni axborotni izlash, tahlil qilish, qayta ishlash, saqlash, undan foydalanish, uni uzatish metod, usul va vositalaridan xabardor qilish, amaliy faoliyatda ularni qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Malaka oshirish markazlarida maktab ta'limi uchun rahbar kadrlarni tizimli tayyorlash maktabini yaratish zarur. Hamda ularda rahbarlik salohiyatini rivojlantirishga ko'maklashuvchi alohida dasturlar ishlab chiqish lozim bo'ladi.

Shu dastur asosida bugun hayotimizning bir qismi bo'lgan axborot vositalari bilan ishlash va axborot madaniyatiga ega bo'lish malakasini shakllantirish mumkin.

Ayni shu maqsaddan kelib chiqib, rahbar kadrlarni axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda quyidagilarni hisobga olish lozim:

☐ axborotlashagan jamiyat talabi, ijtimoiy-ta'limiy ehtiyojdan kelib chiqqan holda axborot-kommunikativ kompetensiyalarning funksiyalarini aniqlashtirish;

☐ malaka oshirish tizimida bo'lg'usi rahbar kadrlarda axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda shaxsiy va kasbiy axborot maydonining uyg'unligiga erishish;

☐ bo'lg'usi rahbar kadrlarda axborot-kommunikativ kompetensiyalarni tarkib toptirishda yetakchi xorijiy mamlakatlar tajribasidan samarali foydalanish;

☐ rahbar kadrlarda axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish borasida to'plangan tajribalarni umumlashtirish;

☐ malaka oshirish tizimida rahbar kadrlarni tayyorlashda axborot-kommunikativ kompetentlikni majmuaviy rivojlantirishga e'tibor qaratish;

☐ rahbar kadrlarda axborot-kommunikativ kompetentlikning yaxlit namoyon bo'lishiga erishish.

Rahbar kadrlarning axborot-kommunikativ kompetentligi shaxsga uzluksiz ta'lim olishga motivatsiyasi bilan bog'liq va aniq vaziyatlarda o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholash orqali tanlash malakasida namoyon bo'ladi.

Rahbar kadrlar quyidagi asosiy axborot kompetensiyalarini o'zlashtirishi zarur:

☐ o'z mutaxassisligi bo'yicha zarur kompyuter va Internet texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmasiga ega bo'lishi;

☐ axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib darslar samardorligini nazorat qila olishi;

☐ zamonaviy axborot massivlaridan axborotlarni qidirib topish, saqlash metodlaridan foydalanishni bilish;

☐ kompyuter, lokal va global tarmoqdan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lish hamda uni takomillashtirish, turli shakldagi kompyuter axborotlari bilan ishlash va ularni Internet tarmog'iga joylashtirish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, umumta'lim maktablarida zamonaviy rahbarlik faoliyatini tashkil etishda, ilg'or metodlar va raqamli texnologiyalar, axborot vositalarini faoliyat jarayonida qo'llash zarurati kundan-kunga ortib bormoqda.

Rahbar kadrlarning o'z qo'l ostidagi xodimlariga o'rnak bo'la olishida, zamonaviy hayotimizning muhim xususiyatlarini egalashlari lozim, Shulardan kelib chiqib rahbar o'z xodimlariga ularning qobiliyat va imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda topshiriq berishi va vaziyatdan kelib chiqqan holatda ularni boshqarishi lozim bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yu.Asadov, N.Turdiyev, S.Akbarova, D.Temirov, S.Babadjonov. "O'quvchilarda kompetentsiyalarning shakllanganligini tashxislash va korrektsiyalash metodikalari".T.:2016 y. 7-b.

2. M.Pardaeva, O.Musurmonqulova, A.Qo'shmonov., "O'qituvchilarning ta'lim – tarbiyasidagi muhit: MUAMMO VA YECHIM". O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi Respublika Ta'lim markazi; Toshkent-2015, 152-bet

3. "GLOBALLASHUV SHAROITIDA FAN VA TA'LIMNI RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI" mavzusidagi Respublika ilmiy - amaliy internet konferentsiya materiallari. Farg'ona – 2017.438b.

4. M.Pardaeva, O.Musurmonqulova, A.Qo'shmonov., "O'qituvchilarning ta'lim – tarbiyasidagi muhit: MUAMMO VA YECHIM". O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi Respublika Ta'lim markazi; Toshkent-2015, 152-bet

5. F.M.Kuchukbaev, D.F. Abduazimova, R.X.Djuraev, M.S.Divanova, M.E.Inoyatova "O'quvchi shaxsiga salbiy ta'sir kursatuvchi internet saytlari va teleko'rsatuvlarning ularda salbiy his – tuyg'ularni vujudga keltirishning oldini olish bo'yicha profilaktik korreksion dastur". Toshkent-2016y. 10 bet

6. <https://www.xabar.uz/uz/infografika/davlat-boshqaruvidagi-top-40>

7. <http://marifat.uz/marifat/ruknlar/umumii-urta-talim/3060.htm>
8. <https://kun.uz/news/2020/03/08/ayol-lider-plyus-va-minuslar-nimalardan-iborat>
9. [file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/rahbarlik-psixologiyasining-fundamental-asoslari%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/rahbarlik-psixologiyasining-fundamental-asoslari%20(1).pdf)